

Zbrojně hospodářská koncepce Francie

Podplukovník
Ph.Dr. Zdeněk Nechvíle, CSc.

Francie byla vždy v minulosti typická tím, že udržovala značné ozbrojené síly, exponovala se v četných strategicky důležitých oblastech naší zeměkoule a vydávala na vojenské účely poměrně značné částky peněz.

Pokusím se ve stručnosti prozkoumat, jaké základní, podstatné rysy jsou utajeny v procesu vojenských a válečně ekonomických příprav dnešní Francie, **kam a jak je zaměřena v posledních letech zbrojně hospodářská koncepce této země.**

Zbrojně hospodářské koncepce Francie nachází svůj výraz především ve formování příslušné struktury válečně ekonomické základny vojenské moci státu, v sortimentu produkovaných zbraní a vojenského materiálu, ve struktuře výstavby ozbrojených sil. K jejímu postizení je nutné soustředit se především na analýzu vývoje struktury vojenského rozpočtu páté republiky, dále zhodnotit jak jsou budovány a materiálně vybavovány francouzské ozbrojené síly a stručně prozkoumat možnosti francouzského zbrojního průmyslu

1. VÝVOJ ZBROJNĚ HOSPODÁŘSKÉ KONCEPCE FRANCIE DO SOUČASNÉ PODOBY

Francie patřila po velice dlouhou dobu mezi světové velmoci prvního řádu. Druhá světová válka však tomuto postavení učinila definitivní konec. Francie, ač mezi vítěznými velmocemi, byla válkou značně hospodářsky oslabena a rozvrácena, její politická, hospodářská a vojenská prestiž značně utrpěla. V důsledku toho přes veškeré úsilí se jí nakonec nepodařilo v poválečném období zabránit politické a hospodářské explozi svého kdysi mocného impéria.

Hlavním zájmem imperialistické Francie po dlouhá desetiletí bylo hájit svou koloniální říši jednak proti vnějšmu, jednak proti vnitřnímu ohrožení a udržet si nad ní vojenskou vládu a z ní plynoucí výhody. Je logické, že především zbrojní průmysl byl orientován na podporu těchto záměrů, které v praxi realizovaly pevné armády a že tedy sortiment zbraní, které tento zbrojní průmysl produkoval, plně tomuto záměru také odpovídal.

Konvenční zbraně a válečný materiál všech druhů — to byla doména zbrojařské Francie. To byla její klasická zbrojně hospodářská orientace.

Toto pojetí zbrojního hospodářství samozřejmě přežívalo i do let po druhé světové válce, kdy se Francie snažila udržet si své impérium, jak naznačují války

ve Vietnamu, v Alžíru a jiných francouzských državách.

Na bojištích druhé světové války však vybuchly první jaderné pumy, které předznamenaly kvalitativně novou etapu ve vývoji válek a vojenství vůbec. Začal světový zbrojní závod v jaderné technické a raketové oblasti. Vliv těchto procesů se nakonec — i když se značným zpožděním — odrazil i ve francouzské politice.

Vedoucí představitelé současné Francie — zejména ale přímo generál de Gaulle — dali naprosto jednoznačně najevo, že hodlají úsilí o obnovení velmocenského postavení své země podepírat rovněž budováním národních, nezávislých raketových a jaderných sil. Tuto ideu například formuloval bývalý ministerský předseda Francie M. Debré v roce 1960 takto: „Proč chceme vybavit Francii moderní výzbrojí a moderní intervenční silou? Proto, že v současném světě mohou vykonávat politický vliv jenom ty státy, které disponují takovou výzbrojí.“¹⁾

Francie se připojila ke světovému jaderné technickému vývoji již v roce 1945, kdy prozatímní vláda de Gaulla založila Komisařát pro jadernou energii (CEA). V roce 1956 byl tento komisařát pověřen, aby nadále zkoumal a vyvíjel vojenské aplikace jaderné energie, aby zajistil Francii jadernou výzbroj. Tím byla narušena tradiční zbrojně hospodářská koncepce Francie, spočívající na konvenční vojenské technice a dochází k postupnému kupení prvků nové orientace.

Ale teprve po návratu generála de Gaulla k moci v roce 1958 je **stará zbrojně hospodářská koncepce definitivně překonána a je nastolena nová, založená především na rozvíjení výroby strategických prostředků soudobého vojenství — raketových a jaderných zbraní.**

Nepochybně vznikne otázka, jaké jsou hlavní příčiny tohoto francouzského obratu. Základní příčina lze spatřovat v tom, že existující forma „severoatlantického společenství“ neumožňovala nadále Francii realizovat její zájmy. Ve své řeči v Chambéry to generál de Gaulle řekl velice výstižně: „Také my musíme disponovat prostředky jaderné odstrašující síly, která je dnes hlavní, ne-li vůbec jedinou ochranou národů, které si přejí zůstat svobodné. Bez nich bychom nebyli více žádnou evropskou mocí, ale pouze integrovaným satelitem.“²⁾ V tom je i klíč k pochopení podstatných souvislostí. Francii nejde

¹⁾ Viz Journal officiel, str. 2514, vydán 13. 10. 1960.

²⁾ Viz A. Passeron, de Gaulle parle, str. 374, Paris 1962.

o žádné abstraktní představy a tužby, ale o velmi konkrétní mocenskopolitické zájmy. Lze to kvalifikovat jako pokus změnit pomocí strategické výzbroje politické postavení Francie.

Svým rozhodnutím vybudovat národní nezávislé raketové a jaderné síly se Francie připojila k tomu proudu, který vychází z přesvědčení, že především věda je v současné době rozhodujícím parametrem růstu vojenské moci státu.

Jaká je tedy charakteristika současné zbrojně hospodářské koncepce Francie?

a) Hlavní důraz je nyní kladen na výrobu vlastní jaderné, termonukleární a raketové vojenské techniky. Za tím účelem je intenzivně nově budována potřebná vědeckovýzkumná i technickoprůmyslová struktura, jsou modernizovány všechny zbrojní provozy (zejména v leteckém průmyslu), kterých lze k těmto účelům využít.

Za hlavní druh ozbrojených sil dnešní Francie jsou v důsledku toho považovány tzv. strategické jaderné síly (FNS).

b) Poměrně široký prostor je současně vymezen i na výzkum, vývoj a výrobu vybraných, technicky velice dokonalých typů klasické konvenční vojenské techniky. Je tomu tak proto, že se předpokládá a zčásti již také realizace technická i organizační modernizace konvenčních ozbrojených sil Francie, které jsou členěny do dvou skupin:

— tzv. intervenční síly, které mají dostat později i taktické jaderné zbraně,

— tzv. síly obrany teritoria (D.O.T.).

Klasická konvenční výzbroj těchto dvou skupin ozbrojených sil Francie má být taková, aby umožňovala boj v podmínkách jaderné války a dávala vojskům předpoklady využít výsledků použití vlastních jaderných zbraní v operacích.

Je tedy nasnadě, že výzbroj a výstroj těchto dvou skupin ozbrojených sil bude reprezentována především tankovou technikou, obrněnými transportéry, dopravními prostředky, rychlopálnými automatickými zbraněmi, vrtníky, speciální leteckou technikou a speciálními námořními plavidly.

c) Především na úseku konvenční vojenské techniky hledá dnešní Francie prostor jednak pro vývoz hotových zbraní a válečného materiálu (hlavně letecké techniky a protitankových řízených střel) a jednak i prostor pro společný výzkum, vývoj a výrobu s řadou zemí (např. Německou republikou, Velkou Británií, Belgií, Itálií apod.).

Nelze však pominout, že když imperia-
listická Francie po nástupu de Gaulla de-

finitivně přijala novou zbrojní hospodářskou koncepci, stalo se tak **za velice zvláštních okolností**.

Za prvé v tom, že zatímco vývoj výrobních sil USA a SSSR již dávno došl té výše, že umožňoval hromadnou výrobu technicky dokonalých a výkonných letadel, raket a jaderných zbraní. Francie tohoto pokroku ještě zdaleka nedosáhla. Sám bývalý ministerský předseda M. Debré prohlásil: „Pokud se týká jaderné energie, jsme nyní teprve v rozběhu. Pokud jde o rakety, není naše situace nijak skvělá. Máme před sebou velice dlouhou cestu, než se dostaneme do stadia výroby.“³⁾

I v samotném návrhu prvního programového zákona, který měl v letech 1960—1964 umožnit nástup k realizaci jaderných raketových programů Francie bylo doslovně uvedeno, že z potřeby vlastnit odstrašující strategické prostředky vyplývá především nutnost „vybudovat průmyslovou strukturu takové povahy, aby umožňovala realizovat jaderné zbraně a jejich nosiče a zejména pak jadernou výrobní sílu veliké síly.“⁴⁾

Za druhé v tom, že Francie se k tomuto kroku rozhodla proti vůli svých hlavních spojenců v NATO. To jí postavilo do situace, že její úsilí stát se raketovou a jadernou velmocí se v žádném směru nemohlo opírat o vědeckovýzkumné a technickoprůmyslové zkušenosti USA. Zcela kategorické odmítnutí jakékoli technické pomoci ze strany USA postavilo Francii před problém, že musela v podstatě svými vlastními silami budovat jaderný a raketový průmysl a pracně zdolávat všechny překážky, které byly již dávno jinde překonány.

Obě tyto okolnosti se pochopitelně velice záporně promítly do francouzských plánů jak realizovat novou zbrojní hospodářskou koncepci. Náležitě také tyto plány zkomplikovaly, prodloužily a jejich uskutečnění značně prodražily. Francouzská vláda byla nucena zaměřit vědeckovýzkumné a technickoprůmyslové úsilí země na několik samostatných směrů:

Předně se musela zaměřit na realizaci rozsáhlého programu speciálních studií, výzkumu, investic a výroby, kterým by jednak zajistila zkompletování vědeckovýzkumné a výrobní základny pro hromadění jaderných náplní a jednak umožnila výstavbu speciálních produkčních základ-

ny k získání termonukleárních náplní.

Za druhé musela rozvinout rozsáhlý letecký program, jehož cílem bylo v nejkratší době dokončit vývoj a zajistit výrobu potřebného množství nadzvukových pilotovaných nosičů jaderných náplní.

Za třetí byla nucena orientovat se na rozsáhlý raketový program, kterým by byly urychleny studie a výroba systémů balistických raket středního dosahu:

— pozemní protizemní strategické řízené střely středního dosahu (SSBS),

— lodní protizemní strategické řízené střely středního dosahu (MSBS) s možností jejich odpálení pod vodou.

Za čtvrté musela rozvinout příslušné námořní programy zaměřené jak na vyvinutí jaderné pohonné jednotky, tak i na samotnou stavbu ponorek s jaderným pohonem.

Za páté musela pokračovat ve vývoji a výrobě nejrozličnějších prostředků konvenční vojenské techniky s cílem zabezpečit modernizaci a reorganizaci nejaderných druhů ozbrojených sil.

Z toho všeho vyplývá zcela jednoznačně, že praktická realizace nové zbrojní hospodářské koncepce představovala pro Francii velice specifický a vědeckotechnicky a ekonomicky vysoce náročný úkol, který byl odlišný a zcela nepodobný tomu, který stál před touto zemí např. v době před druhou světovou válkou.

2. VOJENSKÝ ROZPOČET — NÁSTROJ FRANCOUZSKÉ ZBROJNĚ HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY

Z hlediska vývoje zbrojní hospodářské koncepce Francie mnohé napoví analýza jejich vojenských rozpočtů (viz **tabulku 1**).

Z uvedených údajů rozpočtů lze vyvodit několik závěrů:

— Sumy přidělované do francouzského vojenského rozpočtu rok od roku rostou. V letech 1962—1968 stoupla roční nominální částka vojenských výdajů na 144 %. Přitom ale přímá, vojenská exponovanost Francie v zahraničí prudce klesla a značně se zmenšily i početní stavy francouzských ozbrojených sil (z 1,3 milionů mužů zhruba na polovinu počátkem roku 1966). Vysvětlení je tedy pouze jedno: nová zbrojní hospodářská koncepce Francie potřebuje zřejmě stále více peněz.

— Ve sledovaném období se však podstatně změnila i vnitřní struktura francouzského vojenského rozpočtu. Částka v kapitole III. vzrostla zhruba jen na 102 %, zatímco částka v kapitole V. vzrostla přibližně na 232 %. V důsledku toho

³⁾ Viz Dokument francouzského parlamentu č. 870 (dále jen Dokument) str. 22, uveřejněn 11. 10. 1960.

⁴⁾ Viz Dokument č. 784, str. 7, uveřejněn 18. 7. 1960.

Vojenské rozpočty Francie⁶⁾
(v miliardách běžných franků)

Rok	Suma	Členění	v %
1962	17,298	III. 11,698 V. 5,600	67,6 32,4
1963	18,550	III. 10,719 V. 7,830	57,8 42,2
1964	19,825	III. 10,725 V. 9,100	54,1 45,9
1965	20,804	III. 10,427 V. 10,377	50,1 49,9
1966	22,014	III. 10,745 V. 11,268	48,8 51,2
1967	23,550	III. 11,335 V. 12,215	48,1 51,9
1968	24,993	III. 12,011 V. 12,982	48,0 52,0

Poznámka: Francouzský vojenský rozpočet má pouze dvě kapitoly

- kapitolu III., z níž je hrazena funkce armády, tzn. náklady na vydržování živé síly a na správní a provozní činnost;
- kapitolu V., z níž jsou hrazeny materiální potřeby armády, především zbraně.

se podstatně změnila i relativní vazba ve prospěch kapitoly V, tedy kapitoly, z níž jsou hrazeny náklady na zbraně a vojenskou techniku.

— Jestliže tedy ještě v roce 1962 mohl být vojenský rozpočet Francie považován za rozpočet funkce armády, pak v roce 1968 (zřejmě však ještě dříve) je již jasně rozpočtem materiálního vybavení armády. Prakticky celý nominální přírůstek celkové sumy rozpočtu ve sledovaném období šel vlastně ve prospěch růstu kapitoly V.

— To vše dohromady potvrzuje, že výtčením nové zbrojné hospodářské koncepce a snaha o její realizaci od základů přeskupily vnitřní strukturu francouzského vojenského rozpočtu. **Tím se stal vojenský rozpočet Francie nástrojem realizace této nové zbrojné hospodářské kon-**

cepce. To znamená takové koncepce, která vysunuje do popředí strategickou výzbroj a klasickou konvenční výzbroj preferuje jen v té míře, pokud má umožnit ozbrojeným silám využít účinků zbraní hromadného ničení.

Tyto závěry je možné posoudit ještě na podrobném rozpisu vojenského rozpočtu Francie na rok 1968 v **tabulce 2.**

Strategické jaderné síly (FNS) tedy nárokují z celkového vojenského rozpočtu na rok 1968 bezprostředně plných 28 % všech prostředků. Uvážíme-li, že položky uvedené pod leteckou dopravou a tělovým zabezpečením slouží v té či oné míře rovněž potřebám FNS, lze s vysokou mírou pravděpodobnosti odhadnout, že přibližně 35 % všech výdajů vojenského rozpočtu Francie v roce 1968 sloužilo buď přímo nebo nepřímo potřebám budování strate-

⁶⁾ Viz Dokument č. 1621, svazek I., str. 8,9, uveřejněn 13. 10. 1965, dále Dokument č. 2067, str. 3, uveřejněn 12. 10. 1966 a Dokument 469, str. 8, uveřejněn 19. 10. 1967.

Tabulka 2

Vojenský rozpočet Francie 1968⁶⁾
(v miliónech franků)

Druh výdajů	FNS	Intervenční síly	DOT	Le-tecká do-prava	Týlové zabezpečení, administrativa	Ostat-ní	Celkem	
							FNS	ostat-ní
Kapitola III:								
- odměny, sociální náklady osobní	360	1660	1800	60	4324	98	360	7942
- funkce, údržba mate-riálu a budov	520	1120	290	70	1607	102	520	3189
Celkem kapitola III.	880	2780	2090	130	5931	200	880	11 131
								12 011
Kapitola V.:								
- studie, výzkumy		1020	14	12	314	—		1360
- výroba		3060	210	378	858	—		4506
- infrastruktura, zabezpečení	6170	—	66	—	750	—	6170	816
- ostatní		—	—	—	—	130		130
Celkem kapitola V.	6170	4080	290	390	1922	130	6170	6 812
								12 982
Rozpočtové výdaje celkem	7050	6860	2380	520	7853	330	7050	17 943
								24 993
Procento z celkové částky	28 %	27,5 %	9,5 %	2 %	31,5 %	1,5 %		100 %

Tabulka 3

Vývoj vnitřní struktury kapitoly V. vojenského rozpočtu Francie⁷⁾
(v %)

	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
FNS	19,4	43,0	43,4	48,3	49,9	50,3	47,7
Klasické zbraně	41,2	34,6	31,7	27,5	27,2	24,7	23,3
Studie, investice apod.	39,4	31,4	24,9	24,3	22,9	25,0	29,0

⁶⁾ Viz Dokument č. 469, str 8, uveřejněn dne 19. 10. 1967.

⁷⁾ Viz Dokument č. 2076, sv. 2, str. 5, uveřejněný 12. 10. 1966 a Dokument č. 469, str. 8, uveřejněný 19. 10. 1967.

gických jaderných sil. To je velice in-
struktivní skutečnost, podtrhující před-
chozí vývoj.

Z posledního sloupce tabulky č. 2 lze
odečíst nápadně vysoký podíl nákladů na
FNS zvláště v kapitole V. Vzhledem k to-
mu, že tato kapitola vojenského rozpočtu
se v posledních letech prudce objemově
zvětšovala, podívejme se na vývoj její
vnitřní struktury poněkud podrobněji (viz
tabulku 3).

Podrobnější rozepsání vývoje vnitřní
struktury kapitoly V vojenského rozpočtu
Francie ukazuje na značnou a prudkou
„finanční expanzi“ položek na strategické
jaderné síly, které vzrostly ve sledovaném
období z jedné pětiny zhruba na jednu
polovinu všech výdajů. Samozřejmě, že na
úkor všech ostatních položek.

Vezmeme-li v úvahu rychlý absolutní
a relativní růst kapitoly V. v rámci vo-
jenského rozpočtu (viz tabulku 1) spolu
s vnitřním vývojem struktury této kapitoly
ve prospěch FNS (viz tabulku 3) pak je
zřejmé, že základní příčinou uvedeného
vývoje je změna zbrojné hospodářské kon-
cepce dnešní Francie.

V souvislosti s uvedenými skuteč-
nostmi je nezbytné dříve či později na-
razit na otázku: kolik vlastně bude stát
Francii její úsilí o vybudování strategických
jaderných sil, které tvoří základ
nové zbrojné hospodářské i vojenskostra-
tegické koncepce? Posoudím za tím úče-
lem některá fakta.

V prvním programovém zákoně „O vý-
robě některých vojenských prostředků“,
který schválil francouzský parlament na
leta 1960—1964, se počítalo s tím, že část-
ka vynaložená na budování FNS bude čini-
t 6,048 miliardy franků⁸⁾ Analýza po
skončení účinnosti tohoto zákona potvrdila,
že ve skutečnosti bylo vydáno nejméně
12 miliard franků.⁹⁾

Kritik gaullistické politiky o tom na-
psal: „Mnohé projekty byly podhodnoce-
ny. V tom je příčina, že tři roky po za-
hájení prvního programového zákona jsou
některé úvěry již zcela vyčerpány a že
plánované akce nemohou být splněny ji-
nak, než širokým využitím doposud ne-
programovaných úvěrů, to jest především
na úkor konvenčního zbrojení.“¹⁰⁾

Sám parlamentní zpravodaj finanční
komise přiznal, že „dilema »nutnost-mož-
nost« působilo poněkud proti modernizaci
ostatních ozbrojených sil...“¹¹⁾

Ve druhém programovém zákoně
„O výrobě některých vojenských prostřed-
ků“, který schválil francouzský parlament
na leta 1965—1970 se počítalo s tím, že
částka vynaložená na další výstavbu FNS
v tomto období bude činit 27,383 miliardy
franků.¹²⁾

Jak vidět, částka určená na FNS ve
druhém zákoně je vyšší přibližně o 21,4
miliardy franků. To samo ukazuje, že za-
hájením raketového a jaderného vyzbrojo-
vání Francie je vystavena obrovským a
stále rostoucím neproduktivním výdajům.
Le Monde v tomto smyslu poznamenal:
„Když jsme se vrhli na výstavbu FNS
bylo současně rozhodnuto o první oběti
pumpy. Ano, puma má již svou oběť, a tou
je hospodářství naší země.“¹³⁾

Při pohledu na skutečné čerpání před-
pokládaných úvěrů¹⁴⁾ se však ukazuje, že
je to opět výstavba strategických jader-
ných sil, která jednak vyvíjí intenzivní
tlak na zvyšování programových zmocnění
proti původnímu předpokladu a jednak
vyvolává silně přeskupování finančních
prostředků ve prospěch FNS na úkor kon-
venčního vyzbrojování. Je to tedy repri-
zovaná praxe z let 1960—1964. Zkušenost
proto nutí, abychom oficiální, původně za-
myšlené výdaje na strategické jaderné sí-
ly v letech 1965—1970 násobili koeficien-
tem nejméně 1,5.

V důsledku toho lze odhadnout výdaje
na FNS k roku 1970 asi takto:

— v letech 1960—1964	
skutečně vydáno	12,22 mlrd. fr.
— v letech 1965—1970	
očekávané výdaje	41,07 mlrd. fr.

Celkem očekávané výdaje 53,29 mlrd. fr.

Lze předpokládat, že tato částka bude
ještě překročena — jako ostatně byly
překročeny i jiné prognózy.

Dosavadní způsob realizace obou uve-
dených programových zákonů potvrzuje,
že Francie vynakládá nejvyšší možný po-
díl prostředků vojenského rozpočtu k to-
mu, aby usilovně budovala především
strategické jaderné síly, a to i za cenu,
že jsou současně kráceny úvěry na úseku
konvenčního vojenské techniky a zbraní.
Úsilí o prosazení nové vojenskohospodář-
ské koncepce přichází tedy Francii velmi
draho, aniž by jí přitom zaručovalo mož-
nost přiřadit se po bok vedoucím jader-
ním velmocem.

(Dokončení v příštím čísle)

⁸⁾ Viz Dokument č. 1195, str. 7, uveřejněn 28
11. 1964.

⁹⁾ Viz tamtéž, str. 9, 10 a 11.

¹⁰⁾ Viz Jules Moch, Non à la force de frappe,
str. 99—100, Paris 1963.

¹¹⁾ Viz citovaný Dokument č. 1195, str. 17.

¹²⁾ Viz tamtéž, str. 20

¹³⁾ Viz Le Monde, 14. 11. 1964.

¹⁴⁾ Viz Dokument č. 2076, str. 10, 21, 28, 31,
uveřejněn dne 12. 10. 1966 a Dokument č. 469, str.
48—51, uveřejněn 19. 10. 1967.